

Meridiana

SETMANARI DE LITERATURA, ART I POLITICA • TRIBUNA DEL FRONT INTEL·LECTUAL ANTIFEIXISTA

Any I. - Núm. 43

Barcelona, 4 de novembre del 1938

Preu: 50 cèntims

DOS FRONTS DE LLUITA

Les primeres pluges tardorals han vingut a recordar-nos la imminència de l'hivern, del tercer hivern de lluita d'ençà del 19 de juliol, davant el qual tenim l'obligació de tenir previst un ordre, una organització que els primers temps era explicable fos negligida. Davant el tercer hivern és precis, almenys, que de tot Catalunya es senti la responsabilitat de preparar-nos a atendre els dos fronts que exigeixen una atenció indispensable: aquests dos fronts són el front de lluita, on els nostres heroics soldats defensen la nostra independència, i l'altre front és a la reraguarda, el front dels nostres infants. A les avançades, a les trinxeres, cal que als nostres soldats no els manqui res per resistir la invasió i poder continuar preparats no solament a la defensa sinó a l'atac. Hem de col·laborar, tots, amb el nostre Govern perquè a més de les armes indispensables els nostres soldats comptin amb tot el necessari per vestir-se, per abrigar-se, per menjar, per llegir, per esmerçar útilment els seus lleures i les seves hores de repòs. Tots els catalans hem de contribuir amb totes les nostres forces a què els nostres germans del front tinguin la sensació que a la reraguarda no solament pensem amb ells sinó que som amb ells i que compartim amb ells els dolors de la guerra i sabem tenir constantment pre-

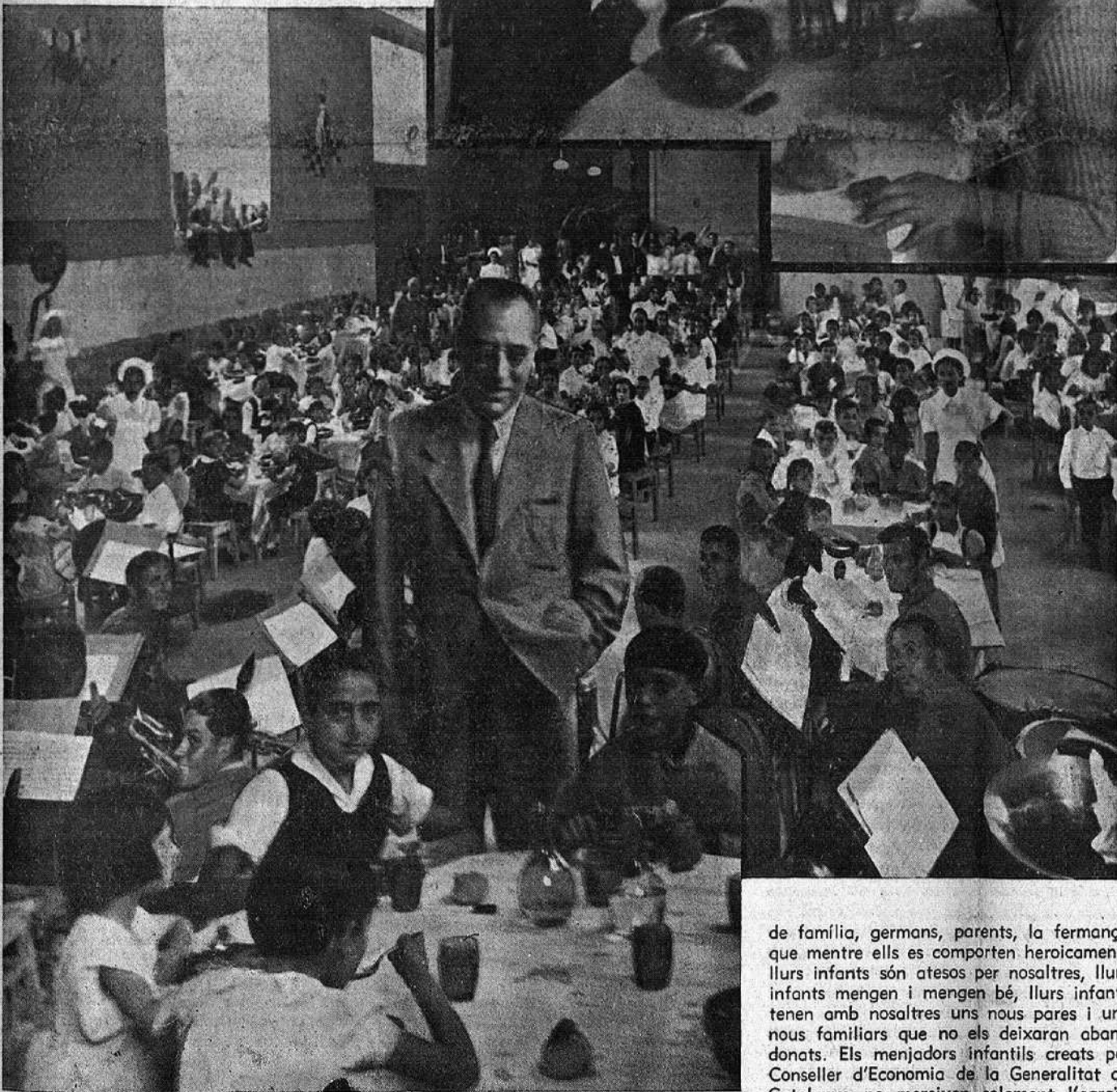
dur-nos el triomf. La victòria han d'aconseguir-la els soldats i la reraguarda. Hem de sentir l'orgull, tots plegats d'haver-hi contribuït cadascú des del seu lloc de lluita. I tanta importància ha de tenir la de lluitar a les trinxeres, en camp ras, com als tallers, a les fàbriques, a l'oficina i a les hortes. Hem d'arribar a impossibilitar que hi hagi un sol català que durant la contesa hagi fet simplement d'espectador. En la nostra lluita no solament ha d'ésser impossible que hi hagi ningú que pugui considerar-se "neutral", sinó que ha

I no admetem l'excusa de ningú que no sigui combatent.

I no admetem la excusa de ningú que alegui que amb bona voluntat no troba mitjà o lloc adequat per esmerçar una

table on es lliurin únicament als seus jocs, a la seva educació, a la seva formació física, sana, forta i espiritual.

Es per això que tot Catalunya ha d'agrair les activitats del Govern de Catalunya, i especialment a la Conselleria d'Economia, l'atenció que dedica amb tant d'ímpetu als infants catalans i als infants que han vingut a refugiar-se a casa nostra, germans nostres de tantes terres allunyades. És a aquest front que tots els catalans que no hem estat cridats a prendre l'arma hem de prestar solícits els nostres serveis, ajudant l'obra dels nostres governants. Vénen dies de prova: fem que els nostres infants no participin de les nostres angoixes i de les nostres inquietuds. I donem als nostres lluitadors del front, pares

UN FRONT DE LLUITA: MENJADORS INFANTILS

sent el seu sacrifici, sacrificant-nos per a ells cada dia, a cada hora, a cada instant. L'advocació del nostre estimat company, l'escriptor C. A. Jordana, perquè a la reraguarda constantment es pensi en els nostres soldats hauria d'arribar al moll dels ossos de tots els que vivim allunyats del front i en cap moment el nostre pensament no hauria d'absentar-se de fer companyia als catalans que aturen l'enemic amb l'arma a la mà. Hem de pensar que tenim a la mà deu mil armes que poden ésser útils als que són una avançada nostra i hem d'arribar a produir un clima de guerra que, una vegada aconseguit, precipitarà la pau, fruit de la nostra gran victòria.

Puix que la victòria que desitgem ha d'ésser una victòria aconseguida una mica per cadascú. Hem de rebutjar que han d'ésser els soldats nostres els que han de

activitat peculiar a favor de la lluita titànica per la nostra llibertat. A la reraguarda hi han prous llocs de lluita per enrobar-se o per a rendir serveis que el dia de demà constituïran un honor per a tots. I un d'aquests llocs, una d'aquestes activitats que pot constituir actualment una bella finalitat d'ajut, la constitueix col·laborar, servir, aportar tot l'entusiasme en un front que hem de defensar amb tanta passió com el de més perill: és el front de la infància. Els infants de Catalunya. Als quals tenim el deure de no complicar en la lluita. Tenim el deure de fer tan sols una excepció en la guerra, tenim el deure d'evitar de fer participar en la lluita els infants nostres. Els nois i les noies que ja no podem sostreure de la tragèdia constant de l'aviació amenaçant-los, almenys hem d'agombar-los, d'alimentar-los, de distreure, creant un oasi tranquil i confor-

de família, germans, parents, la fermança que mentre ells es comporten heroïcament, llurs infants són atesos per nosaltres, llurs infants mengen i mengen bé, llurs infants tenen amb nosaltres uns nous pares i uns nous familiars que no els deixaran abandonats. Els menjadors infantils creats pel Conseller d'Economia de la Generalitat de Catalunya no mereixen solament l'agraïment i la felicitació de tothom, sinó que necessiten l'ajut, la col·laboració nostra. Així com sovint aquests menjadors són visitats pels soldats de pas entre nosaltres, caldria que fossin igualment visitats per tots nosaltres: caldria que la gent veïés

MONOLEGS INTERIORS

TARANNA DEL TEMPS

Carbassa! Com canvien els temps! Què suscitava abans l'enèrgica paraula? Un catedràtic pretensions, saberut, hostil, a punt de fer-te-la. O bé una noia tendra exteriorment, però dura per dins. Tan atraient amb el seu elegant postureig; però vigila, noi, esquiva el fruit omniós. I alguna vegada, és clar, la carbassa mateixa, amb el seu embalum i la seva pell dura i la seva insípidesa que els plats defugien tots sols, com obeint una consigna. En canvi, ara: carbassa, dius?—qui en té?—on és?—demana'n tant—posa-me'n hi més. Visca la carbassa! Fregida (oh, oh!), bullida (aquest gas!). I de la confitura carbassívola (sucre, sucre!), què me'n dius? Hi ha qui la troba fada? Fada de l'estómac, potser. Dolça discreció de la modestia; discreta, fina dolçor de la barbassa.

Parla de dolçor, parla. Ja està bé que es descobreixin noves dolçors entre les amargors de la guerra. Tothom sent les grans. I les petites no? N'hi ha que les senten no sentint-hi prou. T'has fixat que hi ha molts nous sords? ¿Ja hi sentis bé tu? Aquella conversa! «Teniu el carnet?» «No, no ha vingut en Pepet.» «Ja us l'heu deixat a casa!» «No, ja molts dies que no es mou de casa.» «Doncs no us puc donar les racions.» «Gràcies, gràcies, ja li diré que m'heu donat expressions.» «No tan bonica com la dels pescadors, és clar, però autèntica.» ¿Potser eren sords normals, aquests? Potser sí. Però gairebé tothom crida més que abans. Això—com diu aquella camarada portera—és «nyirviós».

Nerviós? Potser sí. També és nerviosa la finor d'orella en segons què? Iiii! «Sirenes, nois, sirenes!» Corredisses dels alarmats. En canvi, quina calma quan la sirena és més de mar, més autèntica! Se sent la d'un vaixell. Muuuu! «Sirenes, nois, sirenes!» «No, nois, no ho són pas. És un vapor.» «L4 sirena ha jaquida la mar»—com deia en Bofill i Mates—i ha posat pis a la ciutat. La dona d'aigua de cua escatosa ha fet el darrer bqdall entre les algues, i tots els mugits de la mar no poden torbar la calma ciutadana.

Calma, calma! Qui parla de calma? I aquells nervis que deies? Oh, els nervis hi són, però també la calma. Calma amb nervis, sentit de l'humor, domini d'un mateix, serenitat. No ho palpeu a les cues, als cinemes, a les cases? La calma, vull dir, la gran paciència, la decisió d'aguantar prenent-s'ho tot amb la més bona voluntat possible. Que hi ha esvalotadors? És clar, alguns; a tot arreu n'hi ha. Excepcions. La cua s'arremolina, canta, s'encrespa. Segur que hi ha algun desaprensiu que vol mancar a la llei de la vida. O algun temperament manas que vol imposar molèsties excessives. Altrament, la cua espera serenament d'ésser engolida i va creixent en l'esperança. I mentre passen els films la gent se'la mira. S'atura el corrent. Bé, ja tornarà a córrer. Entretenim-nos parlant de l'altre i el continu, del trifàsic i el monofàsic. La ciència és la filla de l'experiència. Així no ens quedarem del tot a les fosques pel que ja al corrent. Corrent, corrent corre el tramvia que corre. Que s'atura? Baixem. Que s'engega? Amunt sense crícs. ¿Què és aquest resistir envers la gran resistència de l'Ebre?

Així la reraguarda—veus?—porta el segell del front. Més que en el rodolar de les grans bocades, la pregonia serenitat es cria en el poble. Detallada, al front, en cada trinxera; la reraguarda, a cada cua, a cada llar sofridora. Quina responsabilitat la dels que tenen entre les mans aquest gran tresor de l'ànima popular pacient i coratjosa! Fer-se'n digne ha d'ésser per a ells una paga adequada. Viure popularment no és ara esperar que l'encens pugui a pessigollear el sotàbarba, sinó sofrir i lluitar popularment. Tot es lliga. L'heroisme sagnant del front obliga, en justícia, al noble aguant pacient, a l'activitat incansable a la reraguarda. L'heroisme del poble, font de l'autoritat, obliga els governants a l'exemple d'un més gran heroisme.

C. A. JORDANA

l'alegria, el contentament dels nois i noies que són atesos en aquests restaurants. L'emoció de l'espectacle fa espurnejar els ulls. Mentre les ales negres semblen cercar la presa innocent, a la ciutat, a les ciutats catalanes hi han legions d'homes i dones que es preocupen dels petits i els atenen i els donen menjar i els afalaguen. Els defensen, en una paraula, i en aquesta defensa tenim l'obligació de participar-hi tots. Els menjadors infantils ha de devenir una obra popular de tot Catalunya. Ha de comptar amb la simpatia de tot Catalunya. Ha de comptar amb l'ajut, amb la col·laboració, amb l'emoció de tots els catalans. No es tracta de salvar els nostres infants. Es tracta d'acostar-nos-hi, omplint el buit que han de sentir prop seu, el buit que experimenten de no tenir els seus pares o els familiars que se n'ocupaven. El nostre crit ha d'anar acompanyat del gest; i fer-lo arribar així als combatents: germans que lluiten al front, penseu que mentre vosaltres sereu fora els vostres fills, els vostres infants, estan sota la nostra custòdia. Es Barcelona, és cada

ciutat catalana, és tot Catalunya que se n'ocupa! Endavant per la victòria!

Francesc TRABAL

LA RETIRADA A BURGOS, per ALLOZA
—[A]l qui pogués ésser un general!retirat!

Salut, Camarades de les Brigades Internacionals!

En compliment de l'acord del Govern de la República de retirar tots els combatents estrangers enrolats voluntàriament a l'Exèrcit Popular, els soldats de les Brigades Internacionals han deixat ja els parapets i les armes i han pres comiat. Els soldats de les Brigades Internacionals, braus servidors de la justícia que han lluitat en terres d'Espanya en defensa de la llibertat humana i de la pau del món, han rebut, a Barcelona, la salutació entusiasta de tota l'Espanya lleial i de tot el món treballador. Les Brigades Internacionals han prestat a les armes republicanes ser-

veis inestimables, i els han prestat també a tota la democràcia; molts, han fet pública reivindicació de l'honor de llurs països.

Salut, camarades de les Brigades Internacionals! Heu deixat a les terres xopes de sang d'Espanya molts dels vostres germans, germans nostres; heu vist, però, que els pobles hispànics tenen ben presents els vostres sacrificis i la vostra eficaç col·laboració. Vosaltres abandoneu la lluita, però marxeu sense cap temor. Espanya està decidida a guanyar la guerra, i la guanyarà.

UNA FIGURA HISTORICA

Estanislau Figueres vist per Josep Yxart

ESTANISLAU FIGUERES

Estanislau Figueres va néixer el 1819 a Barcelona i no a Valls, com han dit alguns biògrafs seus. El seu pare, que no sé si era advocat, però sí un propietari força ric que penso que vivia al carrer d'Avinyó, va morir quan Estanislau era molt petit i no en tinc altra notícia. La seva mare, donya Neus Moragues i Dot, germana de don Narcís, que viu en aquesta ciutat i és ací molt conegut i respectat, fou qui realment va educar Estanislau i va influir poderosament en la seva vida i en la seva carrera. Estanislau era l'estampa mateixa de donya Neus i va heredar no solament el físic sinó tot el temperament i caràcter de la seva mare. Jo l'he conegut quan era noi i a mi i a tots els seus nebots gairebé ens infonia per la seva gran alçada i el seu aire marcadament masculí. Tenia la mateixa cara i el

mateix posat que el seu fill, amb el qual gairebé s'hauria pogut confondre si s'hagués vestit d'home. Era morena, amb una fosquia animada i expressiva, amb uns ulls grans i negres, uns llavis carnosos, el superior dels quals era ombrejat per un borrisol peculiar de totes les dones baronivales i de temperament apassionat; era d'un caràcter molt vehement, discutidor, eloqüent i d'una franquesa i d'una bondat extraordinàries. No sé per on ni com, es va aficionar a la política; fou una d'aquestes "politicomanes", alguns exemplars de les quals es troben encara en les poblacions reduïdes, i que són munyidores d'eleccions, entremaliades i grans auxiliars dels cacics i candidats. Seguint la tradició de la seva família (els Moragues, de Valls), blasonava de liberal i progressista i odiava els moderats i carlins amb tota l'ànima.

Estanislau va heredar de la seva mare, he dit, totes aquestes condicions i, probablement, aquelles relacions i aquella "politicomania" van influir en la seva vocació i el van afiliar des de molt jove al partit progressista avançat, on figuraven els "demòcrates o republicans" que aleshores gairebé no gosaven dir-se'n.

Essent estudiant, Estanislau fou el prototipus del calavera, del noi entremaliat, desaplicat, "debrallit", ardent en els seus gustos i en les seves aficions, i el noi mimat per la família, com tots els fills pròdigs, per la seva inesgotable verborietat espurnejant, pel seu bon humor i les seves entremaliadures d'estudiant: un "bohemi" de l'any 40, en una paraula, una mica acanallat, però de mena excel·lent. Allò de sempre: "un cap de trons" i un "cor d'or". Les anècdotes de la seva època d'es-

tudiant, que es comptava extraordinàriament a recordar, és a dir, les anècdotes "noyillades", esdevingudes d'antuvi a Cervera, després a València, a Barcelona i penso que a Saragossa i tot, eren interminables i molt i molt gracioses. Llenguava els diners per la finestra, es donava la gran vida i tornava cada estiu a casa seva (la dels seus avis Moragues, de Valls) amb un bagul completament buit i alguna sabata "desaparellada" que hi sonava com un ball que anunciava llòbregament a la seva mare i a la seva àvia que el fill pròdig tornava sense un clau, sense camises ni calçotets. Aquelles senyores eren les primeres a enterar-se'n, perquè també eren les que més el mimaven i es passaven els hiverns trametent-li diners, roba i fins paraments de casa completats perquè visqués com un marquès. Matalassos, cortinatges de damasc, estris de cuina, tot anava a València... i no tornava més. "Fins tenia tartana!" — contava Estanislau. I això de tenir tartana, a València, un estudiant, era l'última paraula del fast i del malbaratament. Carregat d'armes, com Tartari — per bé que el seu fort no hagués estat mai barallar-se a la valenta — recorria les tertúlies. Aleshores duïen armes tots els petimetres, per poder passejar pels carrers d'aquella ciutat, infestada de lladres i d'assassins... per gust, en aquella època, i potser ara i tot. Quan Estanislau estudiava a la ciutat del Túrria hi havia allí un altre calaveras, que després es féu comediant, Joaquim G. Parrenyo, del qual Estanislau contava aventures i fetes extraordinàries com les d'Escalante o de Prim en llur joventut. Per cert que Estanislau hagué d'heure-se les més tard amb Prim quan, llavors que aquell feia d'advocat a Tarragona, es van desafiar no sé per què — Manyé i Haquer ho ha contat en un article necrològic al "Diario de Barcelona". En fi: em sembla que n'he dit prou per imaginar quin mena de calavera fou Estanislau en la seva joventut. Nemés dues dades més per acabar de classificar-lo. Enmig d'aquestes condicions del tronera, cal advertir que no era decididament donat a les dones. "Mai no vaig fer un pas per cap dona", li vaig sentir dir moltes vegades. D'altra banda, no solament era desaplicat, sinó dròpol i dormilega. De la seva afeció als llençols en contava coses molt xiroies. Un dia, el lilit tronat va cedir i s'enfonsà pel capçal. Estanislau va seguir dormint en aquella incòmoda posició, la testa cap avall i els peus enlaire. Un altre dia, fent un esforç i per una d'aquelles resolucions que sovintegen entre els mandrosos: "Des de demà, vida nova: no torno a mancar a classe"; es va aixecar aviat, es va rentar i es disposà a sortir; però arribà a la porta, es peneix del seu cap de cap i es torna a ficar al lilit.

Aquest fou, en la seva juvenesa, l'home qui, més tard, havia d'admirar els madrilenys per ésser el matiner més famós de la Cort: l'home qui es colgava a les nou en punt del vespre i que mai, tret de casos extraordinaris, no va voler assistir a cap junta ni a cap Consell de ministres i tot que es celebres de nit. A les nou, al lilit; amb la particularitat que deixava els nombrosos entrants i sortits de casa seva, fossin qui fossin, en completa llibertat de continuar garlant al menjador, on els rebia, fins a altes hores de la matinada. "Bona nit, senyors." L'amo de la casa s'acomodava i el menjador continuava convertit en un casino per als íntims.

Aquesta regularitat en el seu capteniment fou remarcable en tots els seus aspectes d'encà que es va casar i que va començar la seva carrera. El noi desaplicat es va convertir, d'un dia a l'altre, en un advocat honrat, intel·ligent i entès en els afers. Juraria que per això no es va veure obligat a fer grans estudis. Tot s'ho trobava fet. Estanislau era un d'aquests homes d'una vivor de comprensió prodigiosa, d'una memòria felicíssima que arribà a ésser proverbial, d'un poder d'assimilació tan gran que li bastava sentir (jo ho havia vist) una breu conversa sobre l'assumpte més obstruït perquè tot seguit en parlés com si l'hagués profunditzat tota la vida. Al cap de poca estona discutia amb el mateix que li havia proporcionat les noves i el deixava meravellat.

Amb aquestes condicions — i gairebé no en va posar d'altres en joc — va assolir ben aviat extraordinària pràctica i una sòlida reputació de juriconsult eminent, d'antuvi a Tarragona, on començà d'exercir d'advocat i, després a Madrid, on era respectat i tingut per un dels millors advocats del Suprem, admirat i estimat dels Alonso Martínez, Montero Ríos, Nocedal, etc. De la facilitat espertejant amb què s'enterrava dels afers més complicats n'he sentit contar moltes anècdotes que hom aplica gairebé a tots els advocats de fama i bregats en l'ofici; però jo l'he vist competir amb els primers; tu per tu, avantatjant-los en la gràcia, la facilitat, la claredat i la simplicitat de l'estil, coses que, com el seu

SARNA A L'EXERCIT FACCIOS, per ALLOZA

— Està vist que d'una manera a altra perdrem la pell!

tracte, eren el més gran distintiu de la seva superioritat. Aquesta superioritat fou menys coneguda que la seva vida política i, tanmateix, crec que l'advocacia era la seva veritable vocació. Res de grans teories ni de pregons estudis socials, ni de disquisicions acadèmiques: Estanislau no era a posta per a res d'això i ell se'n reia. Era l'home pràctic, de visió perspicaça, que profunditzava les coses i els casos en tot llur conjunt, sense recórrer a vagues generalitats. La seva imaginació viva els vestia amb una forma brillant, però no enlluernadora, i els elevava amb certa passió, amb certa vehemència casolana, per dir-ho així, i que era el fons del seu caràcter: tot l'interessava, i s'interessava en els seus plets... com la seva mare. Aquesta passió i aquesta imaginació, ell les posava en les coses més insignificants: era un home que gaudia vivint. Recordo que a la seva tertúlia de Tarragona s'hi jugava a la brisca. I aquell home carregat d'ocupacions i compromisos polítics, gesticulava i cridava, seriósament interessat en una jugada innocent, quan hom deixava caure un "tres" per un "as". La facultat de passar ràpidament d'allò més gran a allò més pueril era, junt amb la seva memòria i les seves

molt amics íntims seus que eren carlistes, coneguts vells, i tanmateix, el seu únic odi, l'única repulsió política que sentia de veres, i pregonaven, eren els que li inspiraven el carlisme: i en això també era igual que sa mare, la qual, quan deia d'algué que era un "facciós", que era "de la facció", ja ho havia dit tot... i tanmateix socorria l'adversari en desgràcia. Quan el 1873, el carlisme va prendre tanta volada, Figueres va passar estones veritablement amargues i tristes, en les quals no intervingia per res la seva sort personal. No; era la passió de sectari mamada amb la llet que floria en la seva ànima més puixant que cap altre entusiasme polític. "Tot, menys don Carles!" Quan va rebre la nova que els carlins havien entrat a Valls va cridar i va plorar i explicava a tothom que allò era, per a ell, com una humiliació personal. En realitat, és l'única vegada que l'he vist parlar de política amb vehemència i realment interessat en la cosa pública.

No sé si hauré encertat a evocar la seva memòria. Aquestes notes són fetes sense cap ordre i em sembla que encara em resta a dir el doble del que he dit, però potser no acabarà mai, perquè Figueres ho estat per a mi un dels pocs homes de vàlua i de fama que he pogut observar de la vora. Acabaré com podré amb algun altre tret isolat, amb uns tacs darrers.

Figueres era religiós a la faisa romàntica d'aquell temps, deïsta, filantrop, etc., però a més, practicava: jo l'he vist senyant-se sempre en ficar-se al lilit. La seva primera esposa, Pepita Serrano, era extraordinàriament devota i rebia de tertúlia a Sunyer i Capdevila. Era sorda, molt sorda, i Figueres, que l'estimava entrançablement, no deixava de dir alguna vegada, tot somrient, que Déu li havia enviat la sordera perquè no sentís les barbaritats i nicieses dels seus amics. En els darrers anys de la seva vida, Figueres va canviar un xic de doctrines en aquesta matèria i blasonava de laïc i de lliure-pensador, tot afectant, amb certa candorositat, un ateisme enel qual els íntims i la família no hi creïen.

En la seva joventut va tenir les seves velleïtats socialistes i fou "fourierista"; però després va canviar molt en aquest sentit.

En art, en literatura i en molts prejudicis en qüestions de gust, era tot un romàntic del seu temps: cantava trossos de Donizetti, Bellini i Bossini, imitant la veu i el gest dels operistes de la seva època i, com un altre advocat famós, el barceloní Barret, substituïa la lletra italiana d'aquells fragments per una lletra catalana de la seva inventiva. Recitava passatges de la Bíblia, romanços castellans i versos de Zorrilla. Tenia gran predilecció per la Bíblia. Un amic seu deia que "havia après religió amb Béranger i poesia amb la Bíblia". Però Estanislau preferia la lectura de la Història a totes les altres i en els seus darrers anys la de les cròniques i memòries d'homes d'Estat, antics i moderns.

He dit que la seva memòria era prodigiosa, però cal advertir que ho era en tots sentits: memòria de llocs, de dates, de fets i de fesomies. Tot això li servia meravellósament, com a tots els polítics, per a fomentar i conservar amistats i atalagar el visitant amb la cita espontània i neta de records íntims. Jo l'he vist, a Tarragona, poc abans de la seva mort, rebre comissions de correligionaris durant tota una tarda, sense deixar d'adreçar un sol instant a cada visitant una paraula relativa a les llurs antigues relacions. Als qui eren d'una generació posterior, els parlava de llurs pares. Els recordava llur nom de fonts, el motiu que els donaven al poble, el nom de la mare, de la dona i de la quitxalla; que, en tal dia de tal festa, ell havia dinat amb ells a tal banda, que l'havien obsequiat amb fruita de tal hort o tal altre... mil menudències. Els parlava de tot, menys de política, i ells eixien encantats de què els "apreciés" tant fins a recordar tants de detalls.

Era molt agut i tenia acudits i sortides a vegades agullonants; però ordinàriament, d'un gènere especial, molt íntim i oportú. Una de les seves rares vanitats era d'ésser, no pas feliç, sinó alegre i de caràcter despreocupat, puix que per a ell les contrarietats no comptaven. Tanmateix, quan jo vaig tractar-lo més, estava dament amargat i, quan va morir, estava desesperat del tot. Una altra vanitat seva: la d'haver fet sempre la seva santa voluntat, sense que mai l'hagués dominat ningú. Exhaleu per fora, es vanava de molt expert, assenyat i astut interiorment. Potser ho fou, però a mi em semblava un gran innocent, bondados per excel·lència.

Josep YXART

CENTRALISME I FEIXISME

La raça catalana no és dominadora. L'instint abassegador és alià a les seves característiques. Si en el curs de la història Catalunya s'ha llançat algunes vegades a empreses conquistadores, no ha volgut mai junyir pobles que tenien uns costums i una manera d'ésser diferents que ella. El rei Jaume I expulsà els àrabs de les illes Balears i Pitiuses i de València i les poblà de catalans; passaren a ésser terres catalanes i, això no obstant, en el seu testament les separà de la metròpoli. Més tard, reincorporades a Catalunya, a pesar d'ésser unes mateixes les particularitats racials, lingüístiques, econòmiques, culturals, psicològiques i d'habituds, a desgrat de formar una unitat nacional, aquells pobles que engrandiren l'àrea de Catalunya menaren una vida autònoma. L'Estat català era confederal. Si aquest era el règim amb les terres pròpies, amb major motiu, doncs, les expedicions que el nostre poble realitzava enllà de les seves fronteres no podien ésser amb finalitats centralistes, opressoras.

La raça catalana, brava i rude, una mica esquerra, posa la llibertat per damunt de tot. Aquest principi bàsic fa que li repugni ésser dominadora, però, també, no tolera d'ésser dominada. S'ha oposat amb totes les seves forces, sempre, als invasors, i només ha aconseguit el cap quan no ha tingut altre remei i, encara, ho ha fet amb el convenciment que la dominació no podia ésser perenne; la lluita, cada vegada, no ha cessat amb la derrota, sinó que continuava d'una manera sorda, però intensa. Una Catalunya oprimita, conquistada per un altre poble, és un focus de rebellia i malestar, que si bé reporta greus perjudicis als catalans, és un malson ininterromput per l'Estat abassegador i un destorb per qualsevol obra progressiva que emprengui el poble centralista. Ho hem vist durant l'època que Catalunya, lliure de dret, tenia per monarca el mateix rei que Castella; ho hem vist més encara — i tots n'hem estat testimonis — durant la dinastia borbònica, esclavitzada Catalunya pel poder unitarista i despòtic que emanava de l'Espanya castellana monàrquica.

L'encontre de Catalunya i Castella va constituir una topada violenta, puix que representà el xoc de dues races, de dues civilitzacions antagòniques. L'amor a la llibertat que sentia Catalunya, contrastava amb l'esperit de domini i amb l'afany abassegador de Castella; la liberalitat catalana, es repellia amb l'autoritarisme castellà. Castella, imperialista, volia dominar els pobles hispànics i imposar una unificació d'acord amb la seva manera d'ésser; Catalunya es trobava en aquells moments en plena decadència material i moral, i pogué ésser conquistada a pesar dels seus esforços per a evitar-ho.

El món s'ha transformat totalment. En algun lloc, el canvi ha plasmat en una bella realitat; als restants, germina i batega el sentiment que l'ha de produir. Per tot, més enllà de les ideologies, l'ambient moral no té res a veure amb el d'antany i està sotmès a un procés ràpid i constant de renovació.

La llibertat, avui, és considerada factor essencial en la vida, així en la dels homes com en la dels pobles. La República espanyola, des del seu adveniment, ho comprengué, i Catalunya va poder obtenir un començament de les seves llibertats anhelades i indispensables per al seu desenvolupament per les quals lluità durant segles. Catalunya vol cooperar amb tota la seva potencialitat a l'evolució progressiva del món i sap perfectament que calen les grans concentracions de pobles per a forjar, després, la germanor de la humanitat i fer que la igualtat social i la justícia imperin arreu. Per això, llavors, la federació hispànica, convinguda que l'obra té de gran eficàcia sempre que no es confongui la unitat amb la unificació i que tots els pobles que la integren posseeixin les llibertats adients a la manera pròpia d'ésser de cadascun.

L'esperit de conquesta és el tret predominant de l'imperialisme, bandejat pel sentiment que determina, ara, la transformació del món. La història ha estat moguda sempre per factors econòmics, i són aquells que volen evocar que sorgeixi una nova societat basada en uns altres principis econòmics els qui s'aferran en el manteniment de l'imperialisme. La ideologia feixista no té altra raó d'existència. Imperialisme i feixisme són, avui, el mateix. Per aquest motiu Mussolini ha dominat Itàlia, Hitler ha subjugat Alemanya i Austria, Oliveira Salazar ha conduït Portugal a l'esclavitud política i el militarisme ha absorbit el Japó; per aquest motiu, també, les dretes espanyoles pretenen sotmetre Espanya.

Avui, els qui volen oprimir els pobles són els mateixos que volen les llibertats dels homes. Són dues coses substancials. Un centralista és, en potència almenys, un feixista. Tota la tradició dominadora de la raça castellana ha estat esmicolada per la República. Castella, en el passat, tenia una manera d'ésser absolutament contradictòria amb la manera d'ésser del món en l'actualitat; els republicans castellans, amb intel·ligència desperta, han trencat de rel amb aquest aspecte del passat del seu poble. L'esperit d'antany és encarnat, tan sols, pels sublevats franquistes. I si entre els regles republicans o proletaris, es trobessin persones que, davant el fet català, sentissin encara ànsies abassegadores, si hi hagués castellans que volguessin privar Catalunya de les seves llibertats o disminuir-li atribucions, sense preocupar-se que això significaria una nova font de malestar i regressió, seren agents feixistes o feixistes ignorats adhuc d'ells, mateixos. Si rasquéssim l'ànima d'aquests homes, veuríem que llur democràcia, llur liberalisme, llur desig de justícia i d'igualtat social, són una capa de vernís més o menys prima per a amagar un sentiment imperialista. Quan s'arrega una psicologia política del passat per desplaçada, cal apartar-ne tots els mitosis; altrament, no se'n foragita cap, ja que formen un conjunt i no és possible destriar els uns dels altres.

J. ROURE-TORRENT

UN CARTOGRAF CATALA

ENRIC RIBAS I VIRGILI

Enric Ribas i Virgili tenia actualment 43 anys, havia nascut a la casa 3 i 5 del carrer Gran de Gràcia, en el lloc conegut per «Els Jardins», en la mateixa casa on visqué i morí Francesc X. Parcerisa, il·lustrador de la famosa obra «Recuerdos y bellezas de España».

La seva fou una d'aquelles vides que es mantenen en un continuat esforç per tal de poder sobreviure — el seu treball quotidià era empleat bancari — i, a la vegada, donar pas a afanyos de cultivar fervorosament aficions predilectes, entre les quals li ocupaven el primer pla els estudis geogràfics. Aquests eren la seva màxima vocació, fruit palès de les excursions que realitzà per la nostra terra.

Ribas s'havia especialitzat en la Cartografia; n'és una bella mostra l'obra seva «Catàleg de mapes topogràfics moderns de Catalunya», editat per la Secció d'Estudis del Club Excursionista de Gràcia, l'any 1930, amb motiu de l'exposició de mapes celebrada aquell any, i els dos suplementes corresponents als anys 1932 i 1935. En aquest darrer any, l'Institut d'Estudis Catalans, Secció Històrica-Arqueològica, així mateix, el publicava degudament ampliat, en l'Anuari, Volum VIII, del qual treball hom féu un tiratge a part.

ENRIC RIBAS I VIRGILI

Excursionista com era, manifesta, en el preàmbul del Catàleg, la conveniència que tots els excursionistes sàpiguen de cor els mapes del nostre país, siguin moderns per llur data o bé per la seva valor intrínseca encara actual. En aquest darrer cas, ens exalta, tot i el temps transcorregut, un dels millors mapes per a consultar, per la seva exactitud en la representació del terreny, feta no amb els aparells actuals, sinó amb instruments rudimentaris, però que eren el complement d'un home que tenia tota la pasta de cartògraf: N'Eduard Brossa. I, precisament, Ribas, igual que Brossa, sentia com ja portem dit, amb tota la seva intensitat, la Cartografia. Vegem el què ens diu en un dels paràgrafs del davant del Catàleg: «Voldríem ajudar a fer comprendre la necessitat urgent de tenir completa coneixença topogràfica de la nostra terra — com a element de treball indispensable que és a tot país culte — i, més encara, la conveniència d'arribar a produir nosaltres mateixos els nostres mapes segons les nostres necessitats, única forma amb què poder reivindicar les formes autèntiques de la toponímia del nostre país, avui, malauradament, tan desfigurades. Potser per aquest camí podríem veure la formació d'una escola catalana de cartografia que reprengués la tradició medieval».

Quant als mapes estrictament moderns, per ordre correlatiu d'escalas, va descrivint, mapa per mapa, i si és per fulls, full per full, el nombre de què constarà cadascun, anotant els ja publicats. De cada mapa o full hi ha descrits la longitud i latitud, meridians i paral·lels, corbes de nivell i llur equidistància, altimetria i planimetria, descripció dels signes convencionals: ferrocarrils, carreteres, ponts, etc.; la visibilitat o transparència en els colors, ombrejats, etc. En una paraula, en el Catàleg, hi són anotades totes les valors i falles de cada mapa. Pel que toca als dos més importants per a ús i consulta de l'excursionista, remarca que, gràcies a la unificació dels treballs cartogràfics dels Serveis de l'Estat, ordenada el 1923, no es trigarà gaires anys a estar completats els fulls del mapa de l'Institut Geogràfic y Catastral, a l'escala de 1 x 50.000, referents a les terres de parla catalana, fent notar, però, que hi ha dues deficiències: l'una, l'atapeïment per excés de representacions i, l'altra, en la toponímia. L'altre mapa que recomana, és el fet pel Servei Geogràfic de la Generalitat de Catalunya, escala 1 x 100.000: ja constar el poc treball de camp que hi ha, l'emprat, és el realitzat per l'Institut Geogràfic de Madrid. Ara bé, el que té de bo aquest mapa, és la toponímia.

En resum, un treball tan minuciós en detall, que ens atrevim a dir, sense caure en l'exageració, que qualsevol que vulgui treballar sobre la cartografia del nostre país haurà d'anar a raure, forçosament, en aquesta cartàleg, puix que fins a la data, no hi havia res fet, fora d'un, imprès l'any 1919, realitzat pel doctor Maria Faura i Sanç, en col·laboració amb el doctor Jaume Marcet i en Josep Franch, treball extret del Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya, que fa referència a una exposició de mapes antics i moderns, celebrada per aquesta entitat.

També, i motivat pels seus coneixements, com deixem apuntat, li fou conferit l'encàrrec de l'organització de la col·lecció de mapes de la Biblioteca de Catalunya. Es gràcies a l'amor i interès posats en el comès, que a ell devem que la nostra primera biblioteca posseeixi una valuosa col·lecció de mapes de tot el món i, en especial, dels estrangers que fan referència al nostre país.

Actualment, estava treballant per a donar-nos a conèixer els mapes antics de Catalunya, acompanyats d'un estudi crític i de comparança amb els fets a l'estranger i per estrangers. També per a uns volums de geografia per a la Col·lecció Popular Barcino, i, conjuntament amb el geògraf Pau Vila, anava a la iniciació d'uns manuals de geografia, seguint l'orientació que sobre aquest aspecte ja hi ha en francès i anglès. Altament, amb el culte historiador Ferran Soldevila, projectava l'edició d'un Atlas Històric Català, per a, més tard, donar cim al treball de la seva màxima il·lusió: la confecció d'un Atlas Català, semblantment al txecoslovac, francès, italià, etc.

Deixa, també, una feina iniciada per ell, sota el patronatge de la Societat Catalana de Geografia: el recull dels noms de lloc. Bella tasca aquesta, que posarà en mans de la Secció Filològica de l'Institut — igualment aprofitada pel Servei Geogràfic de la Generalitat — els noms tradicionals, el vocabulari geogràfic popular, que la nostra gent del pla i de la muntanya dona als turons, fondalades, masies, partides de terra, etc., com pot veure's en el treball que signen Joan Coromines i E. Ribes, a més d'una mostra de la feina feta per Cristòfor Cardús a Sant Pere de Riudebitlles, opuscle intitulat «Per al recull dels noms de lloc», publicat per la Societat Catalana de Geografia i Secció Filològica de l'Institut, treball extret de «Mai ençà», butlletí del C. E. de Gràcia, corresponent als mesos de febrer-març del 1936. De no haver-hi les actuals circumstàncies, que han motivat la suspensió d'aquesta feina, avui, els resultats del recull de noms als termes municipals ja serien força avançats.

Amb el traspass del malaurat amic E. Ribas, la Societat Catalana de Geografia — de la qual era un dels fundadors —, la Secció Geogràfica del Centre Excursionista de Catalunya, l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, i la Secció d'Estudis del Club Excursionista de Gràcia, perden un element de reconeguda vàlua, i és de ben difícil ocupació el buit que ell hi ha deixat.

J. B. P.

LA FOSCA BELLESA DE PRAGA

El moll principal de Praga, que travessa el centre de la ciutat com un ample bulevard, dona la sensació d'una població nòrdica, especialment durant les matinades de tardor, perfumades per l'aspre olor de les fulles morentes, entre una boira baixa freda i argentada.

El riu Últava, escampat i poderós, gonflat per les arestes agudes dels barratges, canta i rondina, gemega i broma, com en un interminable rosari de ritmes d'una època passada, sota el fosc llençol de la boirina, talment una badia que, amb les seves aigües tranquil·les, banyés les ombres de les cases ennegrides i dels campanars fantàstics. Enmig del corrent, ombrejades de vells arbres i de tupits arbusts, sorgeixen de la boiraca il·les que evocen temps feixucs.

Durant aquestes matinades brumoses, la passarel·la dels molins i el bloc de les cases, rematat per una torre mig ogival, barra completament l'horitzó amb un cercle de rescloses, de trenca-gels i de barques que, lentament, es podreixen en l'aigua estancada, fent pensar en un recó de qualsevol port septentrional. La il·lusió esdevé completa quan un rem mansó fendeix l'aigua o quan una gavina esgarriada bat l'ala, esquinant, amb el seu vol ondulant, el teixit espès de la boira.

Cap al migdia, a l'abraçada ardent i apassionada del sol — que sembla deixondir-se en pressentir el seu refredament immediat —, els núvols i els vels del matí, es fonen com per encant. I per damunt dels vapors i de les aigües, emergeixen gloriósament els arcs severes i grisos del pont medieval.

Després, sota el pal·li atzurat d'un cel en festa, s'encén un polsim d'or al cap dels sants, les estàtues turmentades dels quals arrodoneixen admirablement els fermes contorns de les pilastres massisses. Aleshores és quan n'hi ha prou amb una atenta llambregada a l'atmosfera, que vibra dolçament sota la llum, per veure sorgir un esplèndid quadre d'encís italià, d'estil meridional, perquè figures de bisbes, de monjos, de predicadors i d'ascetes, amb mitra, bàcul, crucifix o rosari, poblen els arcs de triomf relligant la Praga dels afers amb la Praga dels nobles. I aquestes estàtues sembla que formin processó per a dirigir-se, al so de les campanes, que s'escaixeixen d'una riba a l'altra, vers aquesta meravellós ciutat de l'Últava, que resplandeix al sol del migdia.

Allà baix, enmig de dues serres, els durs perfils de les quals són suavitzats per la coloració delicada dels parcs; i allà dalt, per damunt de les cases de teulades abombades i flexibles, que s'esgroen, exposant al cel el carmí de llurs teules, els campanars romans, els campanars gòtics, els campanars de tots els estils, es decren entre la confusió bigarrada dels colors.

Els jardins pugnen formant terrasses que refluixen d'or venecià i de seda color de rovell al costat de les escales zig-zaguejants; les lloses blanques de les quals engoleixen els focs vius del migdia.

Lord Byron, noble, nedador, poeta i boxador

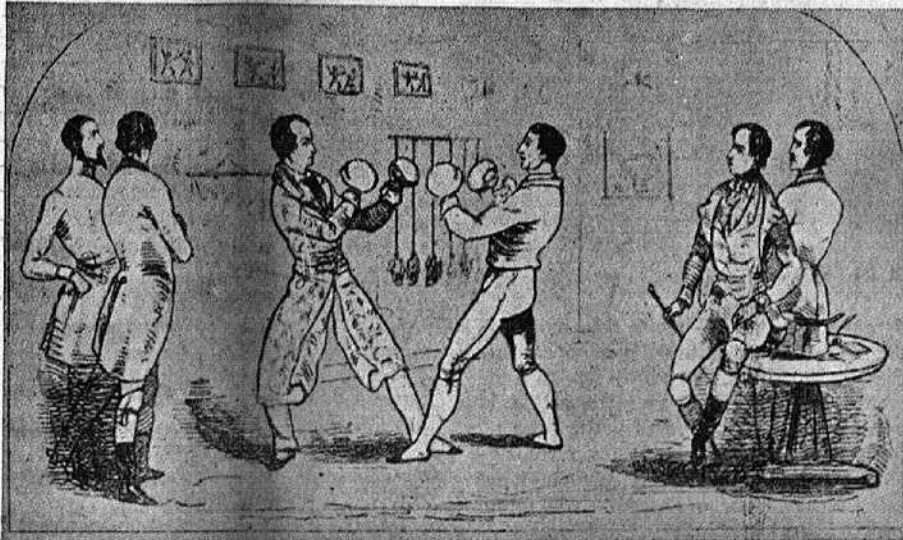
M'hi va portar la casualitat. Recorria els meravellosos recons de la costa llentantina d'Itàlia, aquells recons feréstecs que semblen una perllongació de la nostra Costa Brava, i de Gènova vaig arribar fins a Portovenere.

Portovenere té poc que admirar: hi ha altres paratges d'aquella costa més bonics, més pintorescos. Però Portovenere té un al·licient per al turista que recorre món a la recerca d'emoció, que no és el del paisatge, sinó un al·licient d'anècdota. Us el recorden els barquers del llogarret en invitar-vos a fer un passeig en barca fins a la gruta de Lord Byron, lloc on, des de fa prop d'un segle, una placa de marbre recorda al foraster, que allí, el gran poeta va llençar-se a l'aigua per intentar tra-

de l'esport està en el dret de reclamar-la, almenys, per a poder homenatjar la memòria d'un dels herois que més l'honora.

Jordi Gordon Noel Byron va néixer a Londres el mes de gener del 1788 d'una família noble d'antiga ascendència. Les cròniques donen compte que descendents dels Byron formaren part dels exèrcits de Guillem el Conqueridor i dels exèrcits de les Croades. El pare del poeta, que era oficial de la guàrdia reial, esdevingué foll i s'arruinà.

Lord Byron fou alumne d'una universitat de les altes terres d'Escòcia; als deu anys va heretar d'un oncle seu el títol de Par d'Anglaterra, herència que va tenir gran influència en la formació del seu caràcter i en el tremp de la seva persona-

LORD BYRON «FENT QUANTS» A LA SALA D'ESGRIMA Y GIMNAS DE JACKSON, L'ANY 1812. (D'UN GRAVAT DE L'EPOCA)

vejar, nedant el golf que separa Spezia de Lerici.

De Portovenere a Lerici el golf és llarg d'uns sis quilòmetres en línia recta. Semblant gesta no està pas a l'abast de tothom i el sol fet d'haver-la realitzat qualifica al seu autor d'esportiu d'una peça. Té, a més, la gesta de Lord Byron, com tantes de les proeses realitzades per ell, el mèrit d'haver estat portada a cap sols per l'honor, pel plaer d'acarar-se amb la natura i poder-la vèncer. El món de les lletres s'ha fet seva aquesta gesta; el món

lital. Als quinze anys va ingressar al col·legi d'Harrow. Era un xicot gros, atacat de linfatisme, baix, coix d'un peu. Durant les vacances del 1803 es va enamorar de la seva cosina Mary Chaworth. Temperament d'una violència extremada, les passions el posseïen fins a dominar-lo i aguditzar el seu orgull irrefrenable. Per tal d'oblidar Mary Chaworth que, en maridar-se amb un ric propietari londinenc havia malmès l'impuls candorós del seu amor primer, l'estudiant de quinze anys esdevingué simultàniament poeta i esportiu. Va escriure els primers versos de les «Hores Oblidades» i primer a Harrow i després a la Universitat de Cambridge, on ingressà l'any 1805, va començar a practicar els exercicis físics amb tota la vehemència de la seva joventut. L'hipisme, la caça, la boxa, la natació i el cricket foren els seus esports preferits i en la pràctica dels quals ben aviat va adquirir fama i prestigi.

Encara que coixejant, la pràctica dels esports transformà aquest adolescent amb perfils d'heroi, en «el més bell adolescent del món» segons els seus historiadors. Per una singular contradicció es lliurà a excessos extravagants en companyia de joves de totes les classes socials. Fou gran amic i protector del boxador Jackson, del qual Byron va rebre les primeres lliçons de l'art d'esgrimir els punys i en la taverna del qual va disputar el gran poeta alguns dels seus més durs combats.

En el curs d'aquests anys, Byron va dilapidar bona part de la seva fortuna. Vida desordenada, bohemí empedernit, caràcter desconcertador, alternava els combats de boxa entre boc i boc de cervesa en les tavernes de la City o de l'altra banda del Tamessi, amb les recepcions cortesanes on era admirat per la seva elegància en el vestir, o amb la publicació de les seves produccions poètiques, entre les quals cal destacar les «Hores Oblidades». Per cert que una revista literària d'Edimburg va atrevir-se a fer d'aquesta obra una crítica excessivament severa i a la qual va contestar Byron amb un pamflet que de cop el va fer famós en el món anglès de les Letres. Byron es va dedicar de ple a la literatura, però era tant el seu orgull, que amb tot i que la seva fortuna no era suficient per a respondre a les exigències de la vida de Byron, mai no va acceptar un «penny» a canvi de la seva producció literària. Per fi, fugint dels seus creditors, que li feien la vida impossible i que posaven constantment en entredit la seva reputació, va emprendre, de sobte, un viatge a l'Orient.

Va visitar Càdix, Sicília, Malta, l'Àsia Menor, on va escriure els dos primers cants de «Childe Harold». Després va remuntar les ribes de l'Hellespont fins a Constantinoble. Fou en el curs d'aquest viatge que va realitzar la gesta esportiva més famosa de la seva vida. Una llegenda mitològica explica que Leandre, cada nit travessava nedant l'estret entre Sestos i Abydos per anar a unir-se amb la seva estimada Hero, que l'esperava a l'altre

de conèixer a fons aquesta ciutat; és un món vell que s'ha respectat i que s'exhibeix com penyor de la força d'un poble, d'un poble que ha viscut sempre en el sofriment de les idees, perquè és un poble en el qual comença a covar-se l'esperit més elevat de la democràcia de tots els pobles.

Per això el seu aspecte sever penetra més en les hores fosques; per això els fills impulsius de les terres de llum i de neguit ens hi hem sentit encongits, com en la profunditat d'una selva, en el silenci d'un museu o en la pau d'un claustre abandonat.

La manyaga severitat dels seus monuments resta en nosaltres, com el record d'una cosa que ha patit i que ha de patir encara més i més.

Ferran CANYAMERES

costat de l'estret. Cada nit Hero encenia una llàntia d'oli en el temple i aquella llum servia a Leandre de guia. Una nit Hero s'oblidà d'encendre la llàntia i Leandre, desorientat i endut per la corrent, es va ofegar.

La llegenda va obsessionar Lord Byron fins a l'extrem de voler repetir la gesta de Leandre. El 16 d'abril del 1810, acompanyat del tinent de vaixell Ekenhsad va efectuar un intent, però el fred el va fer fracassar. Va repetir-lo el 3 de maig i aquesta vegada va reeixir. Byron va efectuar la travessia en una hora deu minuts. Tota la vida va sentir-se orgullós d'aquesta gesta que va glossar-la diferents vegades en prosa i en vers.

En el curs d'aquest viatge la seva producció literària fou quantiosa. En poc temps el nom de Lord Byron va envair Anglaterra i la seva fama es va estendre arreu del món. Byron, però, abstrèit pels viatges i per les seves aficions esportives, vivia al marge de tot el que el voltava, motiu pel qual ignorava el vertader abast de la seva fama. En retornar a Anglaterra es va veure sorprès pels honors que li prodigaren, i aleshores, en plena glòria, es va complaure a pagar amb el seu despreu i les seves sàtires i violències, el poc apreci amb que anys enrera l'havien tractat els seus conciutadans. Ho satiritzà tot; costums, obres literàries i artístiques, modes, i acabà per crear-se l'enemistat general. Per fi, després d'alguns duels, abandonat de tothom, renegat i maleït, l'any 1816 va decidir abandonar novament la seva pàtria, per no tornar-hi més, en vida.

La tradicional Anglaterra no havia pogut acostumar-se a les seves excentricitats, a les seves frases atrevides i cridaneres i als seus costums. El dia de l'enterrament de la seva mare — de la que ell havia renegat pels mals tractes que n'havia rebut en el curs de la seva infantesa — en lloc de formar part del seguici en el qual hi havia representants de tota la noblesa d'Anglaterra, va invitar a Jackson i als seus amics boxadors, amb els quals va disputar diversos combats de boxa a la seva residència.

LORD BYRON

Morta la seva mare va heretar i es va sentir amo del món. «Espolsà damunt la memòria de la seva mare la pols de les sabates», la insultà i la va detestar públicament. Per tal d'esborrar aquest record de la memòria — escrigué el propi Byron — va decidir recórrer el món en berlina.

Va viure vuit anys a Itàlia, enlluernant els homes del segle amb el seu geni i l'extraordinari de la seva vida. Lamartine conta com un dia a les voreres del llac Lemán, de Ginebra, «va entreveure el seu semblant pallid i fantàstic a través de les brumes del crepuscle. Poeta misantròp, jove, ric, de figura elegant, il·lustre de nom, de geni, ja cèlebre, viatjant al seu gust i plaer...»

Lord Byron va conèixer aviat l'apoteosi de la glòria. Els poetes, els joves, els vells, les dames, tot el món l'admirava. Hom l'anomenà el Bonaparte de la poesia. Ell fou l'home que va exercir sobre el seu temps l'acció més extraordinària. El seu geni era tan gran, el seu temperament tan accentuat, que forçosament necessitava una vàlvula de desfogament; aquesta vàlvula va ésser sempre la de l'esport. De tant en tant una nova gesta esportiva venia a adornar la seva personalitat ja extraordinària, com aquesta travessia del golf de Spezia, com la de Venècia, que va consistir en passar-se sis hores a l'aigua.

Admirador de Grècia, amant dels seus tesoros artístics i de la seva història, el 1824, malalt de febres a Missolonghi, va posar la seva fortuna immensa aleshores i el seu nom al servei de la independència de Grècia, convençut que els grecs, per si sols, no podrien valdre's. Una vegada més el seu desinterès, el seu misantròpisme i el seu esperit aventurer varen manifestar-se. La mort el va sorprendre sense haver pogut veure Grècia lliure d'amenaça.

Tota la seva joventut fou un cant a la vida, a la llibertat i a l'art. Als trenta-sis anys aquest cant va apagar-se en el pit febril, que, lentament, deixà de bategar lluny de la pàtria que l'havia vist néixer.

Lluís MELENDEZ

ANECLOTARI VUITCENTISTA

Les classes de colorit i composició d'Antoni Caba

DIONIS BAIXERES: SOL DE TARDA

Al Pla de Palau, en aquella plaça delicada i al davant mateix de la gràcia, l'elegància i les proporcions finíssimes dels Pòrtics d'En Xifré, al Pla de Palau, en aquell edifici de Llotja, amarat d'infinita noblesa, mostra puríssima del neoclassicisme barceloní, donava classes de colorit i composició el mestre Antoni Caba i Casamitjana.

Quins temps aquells! La joventut tenia una despreocupació que la de les complicades generacions posteriors ja no ha conegut. I quins estudiants tan desvergonyits! Desvergonyiment ingenu, gosariem dir, sense gota de veritat, que es desfogava amb entremaliadures de criatura malcriada, però bona en el fons. I aplicada de més a més. Perquè quan es tractava d'estudiar, s'estudiava de debò.

Si en recorda de noms coneguts aquella època! Claudi Lorenzale, Laureà Barrau, Dioni Baixeras, Antoni Utrillo, Meifren, Matilla, R. Casas, Baixas, Dam, Buxó, Tresangels...

Caba tingué la seva època de prestigi. Era autoritari, això sí. Els seus deixebles el temien. Però l'estimaven. I, per a ells, l'amenaça més temuda era la disminució d'hores de classe. El seu caràcter imperatiu, que, en fer-se vell el popular professor, adquirí una agressivitat intolerable, fou la causa del seu desprestigi que s'inicià amb l'adveniment de les noves promocions.

Amb tot, el venerable Caba podia dir sempre que la bondat de l'arbre està en

els seus fruits, perquè molts dels seus deixebles — i en tenia tants que no era suficient el seu espaiós estudi — havien d'esdevenir més tard mestres gloriosos de la pintura catalana. I si bé és veritat que no aconseguí convèncer els futurs revolucionaris com Nonell i Mir, els encomanà per contra el seu amor a l'estudi i, de retop, la seva intransigència.

En aquelles classes imperava el bon humor. En entrar un deixeble nou, havia de pagar el tribut de la "novatada", que generalment consistia en una bona col·lecció de bunyols del "tio Nelo" i un bon troquet del fi. Amb taulers i cavallets s'improvisava una taula i es descabdellava una bacanal que feia suar d'angúnia el pobre bidell, que no pensava en altra cosa que en una inesperada arribada del mestre Caba. Això només va ocórrer una vegada. I quin esglai en aparèixer la barba apostòlica del terrible professor! Aquest, però, s'apressà a retirar-se amb una calma olímpica, tot i recomanant, resignat:

—Continuïn, senyors, continuïn, que estic veient que avui no estarien per a res...

Però no eren tan sols les "novatades" l'esplai predilecte d'aquells bulliciosos estudiants. Molt sovint, la sortida de classe es transformava en uns espectaculars "Xiquets de Valls" en els quals lluien llurs bíceps Barrau, Buxó, Tresangels, Capdevila, Meifren... I Canudas, el pintoresc Canudas, que, amb un flabiol amenitzava la festa. El pas de tota aquella joventut pels passadissos era estretament vigilada. Però,

un dia, aquesta vigilància no va impedir que, en descobrir en una sala immediata a la classe uns forats que servien per a aguantar les banderes que onejaven en uns Jocs Florals que s'estaven celebrant en el Saló de Contractacions, una mà atrevida tallés les cordes que sostenien els estendards, els quals, en caure estrepitosament, armaren un gran rebombori entre els assistents a la solemne festa.

Els porters de l'esmentat Saló no podien veure els deixebles del mestre Caba. I un comiat de curs fou fatal per a ells. La recollida de burilles era una de les gangues més esperades d'aquella bona gent. Cada fi de curs, després d'un banquet pantagruèlic, cigars a mig acabar, trossos de cigarretes de totes menes, suculentos tagnines esmaltaven el paviment, i eren conscienciosament recollits pels porters i posats a assecat al terrat de damunt del vestibul. Però un any, aquella escampadissa de tabac tan curosament triat fou una temptació massa forta per als estudiants, que hi tiraren draps encesos xops d'aiguarràs, tot i elevant-se a l'instant una fumera espessa, pudent i insuportable que, en escampar-se pel veïnat, desvetllà una protesta general... Tot això serà segurament titllat d'ingenu pel lector

LAUREÀ BARRAU: PINTURA

d'avui dia. Però quina era la característica principal d'aquella època sinó la ingenuïtat?

Joaquim BAS I GICH

Meridià

Redactor en cap:

Manuel Valldesperes.

Redactors: Sebastià Gasch, Domènec

Guansé, Lluís Montanyà, J. Roure-

Torrent, M. Serra i Moret

Redacció i Administració: Passeig Pi

i Margall, 29 pral. - Telèfon 12289

Subscripcions i Distribució:

P. A. C. O. D. Rambla del Mig, 17

Telèfon 19937 - B A R C E L O N A

50 cèntims l'exemplar

Subscripció: 6 ptes. trimestre

CARNET DE LES ARTS

L'Exposició del 1939, a Nova York, tindrà una secció important d'art francès. La presidència i l'organització de les Arts antigues han estat confiades a Georges Wildenstein, director de les revistes «Beaux Arts» i «Gazette des Beaux-Arts». Aquesta exposició, titulada «Cinc segles d'història de França, il·lustrats per cinc segles d'art francès», evocarà la història de França de l'Edat Mitja al 1900. La seva evolució històrica, econòmica, intel·lectual i els seus costums seran posats en evidència per obres d'art: voris, pintures, gravats, escultures, tapisseries presentades en set sales. Georges Wildenstein tindrà per col·laboradors Paul Cailleux i André Schoeller.

Una exposició d'art algerià tindrà lloc aviat a La Haia, és a dir, en un país on totes les obres mestres de les grans col·leccions internacionals han estat visibles aquest any en exposicions d'una extraordinària magnificència, en particular la d'un segle d'art francès (1800-1900) en el museu municipal d'Amsterdam. Comentant aquesta curiosa exposició d'art algerià, el crític d'un diari francès escriu: «Amb el pretext que Delacroix va pintar a Algèria, que Renoir s'hi va avorir, que el mediocre Chassériau i el detestable Fromentier foren uns «orientalistes» com Dehondencq, Danczals, etc., hom presentarà algunes de llurs obres, que no són obres mestres, a un públic saturat de tres mesos ençà de meravelles franceses. Res no és més inútil com la multiplicat d'aquestes exposicions de propaganda, àdhuc si un lloc particular és reservat als pensionistes de la «villa» Abdel-Tif d'Alger, l'aportació dels quals no és tan «essencial», diguin el que diguin, en el moviment d'art contemporani».

Fou en el mes d'agost quan el Museu de Grenoble baté tots els rècords d'entrades

gràcies a la seva exposició l'«Impressionisme, els seus orígens i la seva herència», de la qual MERIDIA parlava darrerament. Una sala dedicada a Jonghnd, com diem, mereixia en particular tots els elogis. Aquesta exposició acaba d'ésser en part traslladada al museu de la ciutat de Valenciennes. S'hi pot veure en aquest moment, al costat de les col·leccions permanents d'obres de Rubens, Wateau, Pater, Carpeaux, etc., una tria incomparable de Delacroix, Pissarro, Sisley, Renoir, Monet, etc., que constitueix la manifestació cultural més lloable que sigui.

Els premis de pintura de la Fundació Carnegie acaben d'ésser distribuïts a Nova York. El primer premi ha estat atorgat a la pintora ditja «degenerada» de l'alemany antifeixista Karl Hofer. Venen després els quatre pintors francesos: Vlaminck (21 punts), Albert Marquet (19 punts), Maurice Utrillo (15 punts), Edmond Cieria (13 punts) i un pintor americà (13 punts).

Un altre premi, francès aquest, el Premi Paul Guillaume, d'una valor de 10.000 francs, és atorgat cada any a un pintor triat entre els candidats d'un comitè compost de crítics d'art i d'escriptors. Aquest comitè atorgarà aquest any el Premi, el 5 de desembre, en el curs de l'exposició de les obres dels candidats. Aquesta exposició tindrà lloc a París del 2 al 8 de desembre a la Galeria Bernheim-Jeune.

L'onzena exposició dels «Surindépendants» s'obrirà aviat a París al Parc de les Exposicions, a la Porte de Versailles. Aquest saló, dels més simpàtics, té aquest any una importància excepcional per la tria de les obres i la qualitat d'alguns nous expositors.

TRES POEMES...

A VALMONDOIS

Per a Madame et Monsieur
Marceau Blachon.

De copes verdes la profusió
sonora, ocells i fulles en confusa
barreja, abundantment buida una Musa
dintre el teu clos d'oreig i de cançó.

Els teus jardins en flor—oh gran destí!—
són maternals de fruita i de verdura.
Un braç de plata amb plàcid frenesi
et pren—blana cadena—la cintura

de roses i clavells de tots colors
cenyida. Oh vila, Valmondois! Tremoles
de tebiors secretes i d'amors
quan tota remorosa t'agomboles
al brollador suspès de ritmes verds,
tot fulles, ara al crit de primaveres
adés amb l'or de la tardor dispers
en bàquiques esteses cabelleres...

Ets un murmurí antic de Paradís
amb tota la profana íntima aroma
d'arbres simbòlics que saben l'encís
i el goig deliciós d'Eva i la poma...

HARMONIA ESTIVAL

Per a Maître Maurice de
Ridder.

Trenca, una múltiple sageta
esparsa en tiges d'or sagnant,
el somni pres en la secreta
tendresa blava dels estels
frèvol amb cor de diamant
que es fonen trèmuls entre vels.

L'àmplia ruta cristallina
passa amb silenci matinal,
Sena, mirall que s'illumina
amb lentitud de gran serpent:
s'estira nua, sensual
del lluminós posseïment.

I fila tènue de tota
la fluvial corba d'argent
un vaporós llençol que flota
amb sentors tèbies de lliit
mentre l'oreig desclou lleument
una subtil camisa al pit.

L'ideal Venus diluïda,
Aurora! nua a l'horitzó,
vessa dins l'àmplia vall humida,
amfóra, gemmes diurnals...
Moren les nimfes de claror
i tots els faunes bestials!...

I noves formes en la blava
ombra es precisen poc a poc.
El bosc de pur treu nova saba
perdent de llavis el perfum
que en el nocturn prenien foc
d'éssers que es fonen a la llum...

AL VENT

Agites alloure torçades en blaves
disbouxes les trenes del teu esperit
i al pols dels teus dits d'un aeri sentit
sorolles les arpes que viuen de sables
i vibren: els arbres nuats de deliris per-
[llonguen llur crit.

Estesa carícia viva! Agombola les roses
la teva gran túnica oberta amb desig ar-
[borat,

i formes de marbre t'ofenen l'esclat
de llurs quieteses esclaves on poses
seti i harmonia i abraç innumerable d'anhel
[i combat.

I eixamples el buit i el silenci t'emportes!...
Sabors de pa blanc pregustaves adés
arran de l'espiga de blat en un bes,
com ara remous tardorals cendres mortes
que escampes en núvol a un viure—llum
[nova—incompres.

I empenys i dissols amb desig d'aventura
les cèliques nous per suspesos camins.
Llurs veles esquines en bells remolins
que agencen les gemmes vivents de mel
[pura

d'estels que fulguren de somnis eternals i
[clarors de destins.

El teu moviment és tot ànima i vida!
—Les pedres mateixes en lires sensibles
[confons!—

Pertot obres rastres de creacions
i amb rara i rebel gosadia sentida
les coses senils torna joves l'alé, i el sentit
[del teu fons.

Pere GUILANYA

H A P A S S A T E L P E R I L L...

LA GIOCONDA TORNA A PARÍS

El museu del Louvre oferia, a primers del mes passat, un aspecte poc banal. Un murmurí sord i confús de rusc omplia les sales. Tot l'estat major dels museus nacionals anava d'ací i d'allà, atrafegat, tornant a llur lloc teles i objectes d'art, que havien estat precipitadament embalat i tramesos a Touraine per tal de preservar-los de les bombes. I cadascú, des del director fins al més humil guardià, tenia pressa de tornar a donar la seva fesomia habitual al més famós museu del món.

Del segon pis del Pavelló de les Arts, on s'estén l'enfilada de les oficines dels conservadors, sortien constantment les ordres per tal de dirigir els treballs.

Què passava? De la mateixa manera que el Govern de la República es va preocupar d'evacuar la majoria de quadres del Museu del Prado i d'organitzar la protecció d'aquells que hi restaren, com ens explica el llibre «El Museo del Prado», de les «Edicions del Servei d'Informació del Patronat Nacional del Turisme», llibre del qual MERIDIA ja es va ocupar, el Govern francès, davant el por d'una guerra, va prendre una sèrie de mesures de precaució per a la salvaguarda dels museus nacionals.

La informació que en donarem no és actual — no ens ha arribat fins ara —, però no ha perdut interès. Tot el contrari.

No tan sols els quadres preciosos, les

estàtues de marbre del Louvre foren tramesos per camió a Chambord, sinó que també els locals foren tancats d'una manera hermètica. Fins i tot havien començat a tapar amb ciment les sortides exteriors, quan la famosa conferència de Múnic aturà aquests preparatius.

I a primers del mes passat, mentre que de cada entrada del palau del Louvre treien les pancartes: «En raó de la crida dels reservistes el museu està provisionalment tancat», en totes les sales desclavaven els milers de caixes, portades en carros al lloc on els quadres havien de tornar a ésser penjats.

Feia ja molt de temps que les qüestions relatives a la defensa passiva de les col·leccions nacionals franceses havien estat remarcablement posades a punt per llur director Henri Verne.

I seguint els tres plans: pla de primera urgència, pla de segona urgència, pla de tercera urgència, pogueren en tres dies evacuar la gairebé totalitat dels objectes d'art, sense una sola falsa maniobra.

Per endavant se sabia que, en cas d'alarma, tal quadra passaria per tal porta, baixar per tal ascensor, i les condicions del seu embalatge estaven precisades de la ma-

nera més minuciosa. Les mesures preses tenien en compte les dimensions de cada objecte, la corba de cada escala, que havia d'ésser utilitzada amb exclusió de tal altra.

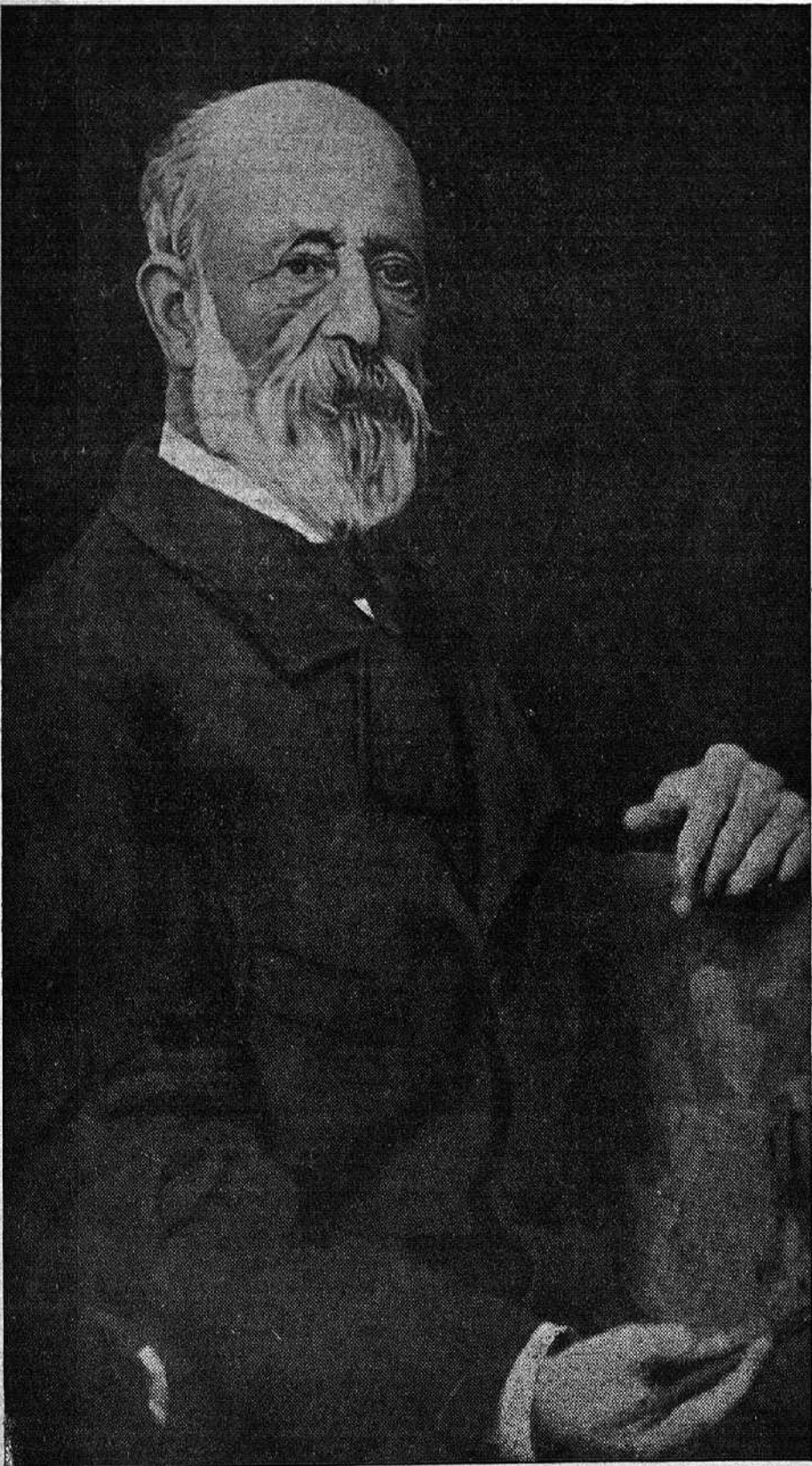
El transport de les teles molt grans (el museu posseeix quadres de 6 metres per 9) es va efectuar amb la mateixa facilitat que el dels més petits plafons de l'Escola francesa del segle XVI. Ni una contramarcxa en un corredor massa estret. Els plans establerts prèviament havien previst cada dificultat.

Gràcies a una organització perfecta, els guardians, els embalatgers professionals i els equips benèvols, repartits en tres seccions: desclavadors, embalatgers, clavadors, executaren llur tasca com si tota la vida s'haguessin dedicat a evacuar un museu.

I a primers del mes passat el «Salon Carré» s'estremia del soroll dels martells. Però aquest soroll era més alegre que el de dues setmanes enrera. Les teles es reintegraven a llurs marcs deixats buits tot al llarg de les parets. Era un va-i-va incansable de camions carregats de caixes que anunciaven en lletres negres: «Museus nacionals, fràgil».

Fràgil! Ja ho crec! Aquestes riqueses són inestimables. I cap companyia en el món s'encarregaria d'assegurar-les.

Martí ROGER

ANTONI CABA: CLAUDI LORENZALE